

Jizzax Davlat Pedagogika instituti
“*Tashqi savdoni tartibga solish*”

Tuzuvchi: Sh.Xidirov

Jizzax-2010

Reja:

I- BOB. TASHQI SAVDONI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING ZARURLIGI VA UNING MOHIYATI.

- 1.1. Davlatning erkin savdo va proteksionizm siyosati.**
- 1.2. Proteksion siyosatning milliy iqtisodiyotga ta'siri.**
- 1.3. Tashqi savdoni tartibga solishning tarifli va tarifsiz usullari.**

II- BOB. TASHQI SAVDONI DAVLATLARARO TARTIBGA SOLISHNING ASOSIY KO'RINISHLARI.

- 2.1. Tashqi savdoni davlatlararo tartibga solishning zarurligi va ahamiyati.**
- 2.2. Xalqaro iqtisodiy integratsiya va uning milliy xo'jaliklar rivojlanishiga ta'siri.**
- 2.3. Xalqaro ixtisoslashgan tashkilotlar faoliyati.**

III- BOB. O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING TASHQI SAVDO AYLANMASI VA UNI BOSHQARISH MEXANIZMI.

- 3.1. Jahon iqtisodiyotida O'zbekistonning tutgan o'rne.**
- 3.2. O'zbekiston iqtisodiyotining rivojlanishida chet el investitsiyalarining ahamiyati.**
- 3.3. Eksportga moljallangan korxonalar faoliyatini qollab-quvvatlash va rag'batlantirish borasidagi chora- tadbirlar.**

XULOSA.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

I-BOB. TASHQI SAVDONI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING ZARURLIGI VA UNING MOHIYATI.

TASHQI SAVDO SIYOSATI XO'JALIK
RIVOJLANISHINING ICHKI JIHATLARI
BILAN UZVIY BOG'LIQ BO'LGANLIGI
UCHUN UNING BOSH VAZIFASI
MAMLAKAT ICHKARISIDA
KENGAYTIRILGAN TAKROR ISHLAB
CHIQRARISH VA MILLIY BOYLIKNI
KO'PAYTIRISH UCHUN ZARUR BO'LGAN
QULAY TASHQI IQTISODIY SHART-
SHAROITLARNI SHAKLLANTIRISH
HISOBLANADI.

Tashqi savdoni davlat tomonidan tartibga solishning asosiy tamoillari.

FRITREDLIK SIYOSATI (inglizcha free trade- erkin savdo ma'nosini beradi)- bu davlatning erkin savdo siyosati hisoblanib, iqtisodiy hayotning bir hodisasi sifatida XVIII asrning ikkinchi yarmida paydo bo'ldi. Uning nazariy jihatdan asoslanishi-da A. Smitning mashhur asari- "**Xalqlar boyligining tabiati va sabablari** " hal qiluvchi ahamiyat kasb etdi.

PROTEKSION SIYOSAT- (inglizcha, protection- himoya, homiylik degan ma'noni anglatadi) ya'ni milliy iqtisodiyotni ichki va tashqi bozor tamoillarining salbiy ta'sirlaridan himoyalash maqsadida davlat tomonidan joriy etiladigan iqtisodiy va ma'muriy chora tadbirlar tizimidir.

TASHQI SAVDONI TARTIBGA SOLISH USULLARI

IQTISODIY USULLAR

(tarifli usullar)

AKSIZ SOLIGI

BOJXONA YIGIMLARI

BOJXONA BOJLARI

MA'MURIY USULLAR

(tarifsiz usullar)

KVOTALASH

LITSENZIYALASH

EKSPORTNI SUBSIDİYALASH

DEMPING

KARTEL BITIMLAR

TEXNIK VA SIFAT STANDARTLARI

EMBARGO

BOJXONA BOJLARI

■ **Tovar oqimlarining yo'nalishiga bog'liq ravishda bojlar quyidagi turlarga bo'linadi.**

1. Import bojlar.

2. Eksport bojlar.

3. Tranzit bojlar.

■ **Bojxona bojiga tortishning ikkita asosiy usuli mavjud.**

1. MAXSUS BOJLAR- bunda boj miqdori tovarning og'irligi, hajmi, miqdori birligidan belgilangan summa sifatida o'rnatiladi (masalan, avtomobil dvigatelining 1 sm³ dan).

$$MBB = TBQ + MTC$$

2. ADVALOR BOJLAR- (lotincha ad valorem – qiymatdan degan ma'noni beradi), bunda bojxona boji sotuvchi tomonidan qayd etilgan tovar qiymatidan foiz ko'rinishida aniqlanadi.

$$ABB = TBQ + (1 + ATC)$$

II- BOB. TASHQI SAVDONI DAVLATLARARO TARTIBGA SOLISHNING ASOSIY KO'RINISHLARI.

TASHQI SAVDONI DAVLATLARARO TARTIBGA
SOLISH TAMOYILI QUYIDAGI SABABLARGA
ASOSLANADI:

- XO'JALIK HAYOTINING BAYNALMILALLASHUVINI,
CHUQURLASHUVI;
- TOVARLAR, XIZMATLAR VA ISHLAB CHIQRISH
OMILLARI JAHON BOZORINING KENGAYISHI;
- TRANSMILLIY KOMPANIYALARNING RIVOJLANISHI;
- KO'PLAB XALQARO TASHKILOTLARNING PAYDO
BO'LISHI;

TASHQI SAVDONI DAVLATLARARO TARTIBGA SOLUVCHI TASHKIOTLAR

GATT (*General Agreement on Trade and Tariffs*)- Tovar va tariflar bo'yich Bosh kelishuv. 1948 yil 1 sentyabrda 23 davlat tomonidan GATT imzolanganidan keyin bitim kuchga kirdi. Bosh kelishuv uch qismdan iborat bo'lib, quyidagilarni o'z ichiga olgan;

- birinchi qism o'zaro eng qulay rejim va bojxona preferensiyalari ro'yxati haqida ikki moddani o'z ichiga olgan;
- ikkinch qism 21 moddadan iborat bo'lib, savdo siyosatining asosiy tamoillaridan tashkil topgan;
- uchinchi qism protsedura masalalariga bag'ishlangan.

Shtab kvartirasi Jenevada joylashgan. 1994 yil GATTning barcha ishtirokchilari (*125 ta mamlakat*) qaroriga ko'ra GATT Umumjahon Savdo Tashkilotiga (UST) aylantirildi.

UST (*World Trade Organization. WTO*)- Umumjahon Savdo Tashkiloti BMTning "xalqaro maxsuslashtirilgan taskilot" degan alohida statusiga ega bo'lib xalqaro savdoni institutsional va huquqiy asosini tashkil etuvchi mustaqil davlatlararo tashkilotdir. Shtab kvartirasi Jenevada joylashgan.

BOJXONA ITTIFOQLARI (BI)- ikki va undan ortiq davlatlarning bir- biriga va uchinchi mamlakatlarga nisbatan soddalashtirilgan tarif siyosatini o'tkazishidir. Tashqi iqtisodiy faoliyatni davlatlararo tartibga solishning bu ko'rinishi BI qatnashchilari o'rtasida bojsiz savdonigina emas, balki uning tashqi chegaralarida muvofiqlashtirilgan tarifni joriy qilishni ham nazarda tutadi.

INTEGRATION BIRLASHMALAR KO'RINISHLARI

No	Integratsion birlashmalar	Ittifoq ichida erkin savdo	Uchinchi mamlakatlarga nisbatan yagona savdo-bojxona siyosati	Ishlab chiqarish omillarining erkin harakatlanishi	Qonunchilik, ijtimoiy va valyuta sohalarida iqtisodiy siyosatni muvofiqlashtirish
1	Erkin savdo hududi	X			
2	Bojxona ittifoqi	X	X		
3	Umumiy bozor	X	X	X	
4	Iqtisodiy ittifoq	X	X	X	X

GATT va UST doirasida ko'p tomonlama savdo kelishuvlari tavsifi

Yil va o'tkazilgan joy	Mamlakatlar soni	Tahlil qilingan masalalar
1947-yil Jeneva	23	Tariflarni pasaytirish
1949-yil Ennesi	13	Tariflarni pasaytirish
1951-yil Torkuey	38	Tariflarni pasaytirish
1956-yil Jeneva	26	Tariflarni pasaytirish
1960-1961-yillar Dilena	26	Tariflarni pasaytirish
1964-1967-yillar Kennedi	62	Dempingga qarshi, tariflarni pasaytirish
1973-1979-yillar Tokio	102	Tariflarni pasaytirish, bitimlarni qayta ko'rish, notarif o'lchovlar
1986-1993-yillar Urugvay	125	Tariflarni pasaytirish, notarif o'lchovlar, xizmatlar, qoidalar, intellektual mulk, tekstil mahsulotlari, qishloq xo'jalik mahsulotlari va boshqalar
2001-yil Doxa raundi	137	Tariflarni pasaytirish, rivojlanayotgan davlatlarga beriladigan imtiyozlar
2003-yil Kankun raundi	148	Tariflarni pasaytirish, qishloq xo'jaligi mahsulotlari savdosi
2005-yil Singapur raundi	148	Tariflarni pasaytirish, qishloq xo'jaligi mahsulotlari savdosi

U S T g a a ' z o m a m l a k a t l a r

AVSTRALIYA	1 yanvar 1995 yil	DOMINIKAN	1 yanvar 1995 yil
AVSTRIYA	1 yanvar 1995 yil	YEVROPA HAMDO'STLIGI	1 yanvar 1995 yil
ANTIGUA VA BARBUDA	1 yanvar 1995 yil	ZAMBIYA	1 yanvar 1995 yil
ARGENTINA	1 yanvar 1995 yil	HINDISTON	1 yanvar 1995 yil
BANGLADESH	1 yanvar 1995 yil	INDONEZIYA	1 yanvar 1995 yil
BARBADOS OROLLARI	1 yanvar 1995 yil	IRLANDIYA	1 yanvar 1995 yil
BAHRAYN	1 yanvar 1995 yil	ISLANDIYA	1 yanvar 1995 yil
BELIZ	1 yanvar 1995 yil	ISPANIYA	1 yanvar 1995 yil
BEL'GIYA	1 yanvar 1995 yil	ITALIYA	1 yanvar 1995 yil
BRAZILIYA	1 yanvar 1995 yil	MAROKKO	1 yanvar 1995 yil
BRUNEY	1 yanvar 1995 yil	MEKSIKA	1 yanvar 1995 yil
BUYUK BRITANIYA	1 yanvar 1995 yil	M'YANMA (BIRMA)	1 yanvar 1995 yil
VENGRIYA	1 yanvar 1995 yil	NAMIBIYA	1 yanvar 1995 yil
VENESUELA	1 yanvar 1995 yil	NIGERIYA	1 yanvar 1995 yil
GABON	1 yanvar 1995 yil	NIDERLANDIYA	1 yanvar 1995 yil
GAYANA	1 yanvar 1995 yil	YANGI ZELLANDIYA	1 yanvar 1995 yil
GANNA	1 yanvar 1995 yil	NORVEGIYA	1 yanvar 1995 yil
GERMANIYA	1 yanvar 1995 yil	POKISTON	1 yanvar 1995 yil
GANDURAS	1 yanvar 1995 yil	PARAGVAY	1 yanvar 1995 yil
GANKONG, XITOI	1 yanvar 1995 yil	PERU	1 yanvar 1995 yil
GRETSIYA	1 yanvar 1995 yil	PORTUGALIYA	1 yanvar 1995 yil
DANIYA	1 yanvar 1995 yil	RUMINIYA	1 yanvar 1995 yil

U S T g a a ' z o m a m l a k a t l a r

SVAZILEND		1 yanvar 1995 yil	KOT-D'IVUAR	1 yanvar 1995 yil
SENEGAL		1 yanvar 1995 yil	QUVAYT	1 yanvar 1995 yil
SENT-VINSENT VA GRENADINA		1 yanvar 1995 yil	LYUKSEMBURG	1 yanvar 1995 yil
SENT-LYUSIYA		1 yanvar 1995 yil	MAVRIKIYA	1 yanvar 1995 yil
SINGAPUR		1 yanvar 1995 yil	MAKAO, XITOI	1 yanvar 1995 yil
SLOVAKIYA RESP.		1 yanvar 1995 yil	MALAYZIYA	1 yanvar 1995 yil
AQSH		1 yanvar 1995 yil	MAL'TA	1 yanvar 1995 yil
SURINAM		1 yanvar 1995 yil	KOLUMBIYA	30 aprel 1995 yil
TAYLAND		1 yanvar 1995 yil	SAL'VADOR	7 may 1995 yil
TANZANIYA		1 yanvar 1995 yil	BOTSVANA	31 may 1995 yil
UGANDA		1 yanvar 1995 yil	GVINEYA-BISAU	31 may 1995 yil
URUGVAY		1 yanvar 1995 yil	DJIBUTI	31 may 1995 yil
FILLIPIN		1 yanvar 1995 yil	LESETO	31 may 1995 yil
FINLANDIYA		1 yanvar 1995 yil	MAVRITANIYA	31 may 1995 yil
FRANSIYA		1 yanvar 1995 yil	MALAVI	31 may 1995 yil
CHEXIYA		1 yanvar 1995 yil	MALI	31 may 1995 yil
CHILI		1 yanvar 1995 yil	MAL'DIV	31 may 1995 yil
SHVETSIYA		1 yanvar 1995 yil	TOGO	31 may 1995 yil
KANADA		1 yanvar 1995 yil	MARKAZIY AFRIKA RESP.	31 may 1995 yil
KOREYA RESP.		1 yanvar 1995 yil	SHRI- LANKA	1 yanvar 1995 yil
KENIYA		1 yanvar 1995 yil	JAR	1 yanvar 1995 yil
KOSTA-RIKA		1 yanvar 1995 yil	YAPONIYA	1 yanvar 1995 yil

U S T g a a ' z o m a m l a k a t l a r

TRINIDAD VA TOBAGO	1 mart 1995 yil	POL'SHA	1 iyun 1995 yil
ZIMBABVE	5 mart 1995 yil	SHVETSARIYA	1 iyun 1995 yil
DOMINIKAN RESP.	9 mart 1995 yil	GVATEMALA	21 iyul 1995 yil
YAMAYKA	9 mart 1995 yil	BURUNDI	23 iyul 1995 yil
TURKIYA	26 mart 1995 yil	S'ERRA-LEONE	23 iyul 1995 yil
TUNIS	29 mart 1995 yil	KIPR	30 iyul 1995 yil
KUBA	20 aprel 1995 yil	SLOVENIYA	30 iyul 1995 yil
ISROIL	21 aprel 1995 yil	MOZAMBIK	26 avgust 1995 yil
BENIN	22 fevral 1996 yil	LIXTENSHTEYN	1 sentyabr 1995 yil
GRENADA	22 fevral 1996 yil	NIKARAGUA	3 sentyabr 1995 yil
B A A	10 aprel 1996 yil	BOLIVIYA	12 sentyabr 1995 yil
RUANDA	22 may 1996 yil	GVINEYA	31 may 1995 yil
PAPUA-YANGI GVINEYA	9 iyun 1996 yil	MADAGASKAR	25 oktyabr 1995 yil
SOLOMON OROLLARI	26 iyul 1996 yil	KAMERUN	13 dekabr 1995 yil
CHAD	19 oktyabr 1996 yil	FIDJI	14 yanvar 1996 yil
GAMBIYA	23 oktyabr 1996 yil	EKVADOR	21 yanvar 1996 yil
ANGOLA	23 noyabr 1996 yil	GAITI	30 yanvar 1996 yil
BOLGARIYA	1 dekabr 1996 yil	SENT-KRISTOFER VA NEVIS	21 fevral 1996 yil
QATAR	13 dekabr 1996 yil	KONGA (DEM. RESP.)	1 yanvar 1997 yil
NIGER	13 dekabr 1995 yil	MONGOLIYA	29 yanvar 1997 yil
BURKINA-FASO	3 iyun 1995 yil	KONGO	27 mart 1997 yil
MISR	30 iyun 1995 yil	PANAMA	6 sentyabr 1997 yil

U S T g a a ' z o m a m l a k a t l a r

QIRG'IZISTON		20 dekabr 1998 yil	LITVA	31 may 2001 yil
LATVIYA		10 fevral 1999 yil	MOLDOVA	26 iyul 2001 yil
ESTONIYA		13 noyabr 1999 yil	XITOIY	11 dekabr 2001 yil
IORDANIYA		11 aprel 2000 yil	XITOIY TAYPEYI	1 yanvar 2002 yil
GRUZIYA		14 iyun 2000 yil	ARMANISTON	5 fevral 2003 yil
ALBANIYA		8 sentyabr 2000 yil	MAKEDONIYA	4 aprel 2003 yil
OMAN		9 noyabr 2000 yil	NEPAL	23 aprel 2004 yil
XORVATIYA		30 noyabr 2000 yil	KAMBODJA	13 dekabr 2004 yil

Nurullayev Baxtiyor Bitiruv malakaviy ishi ustuda izlanmoqda

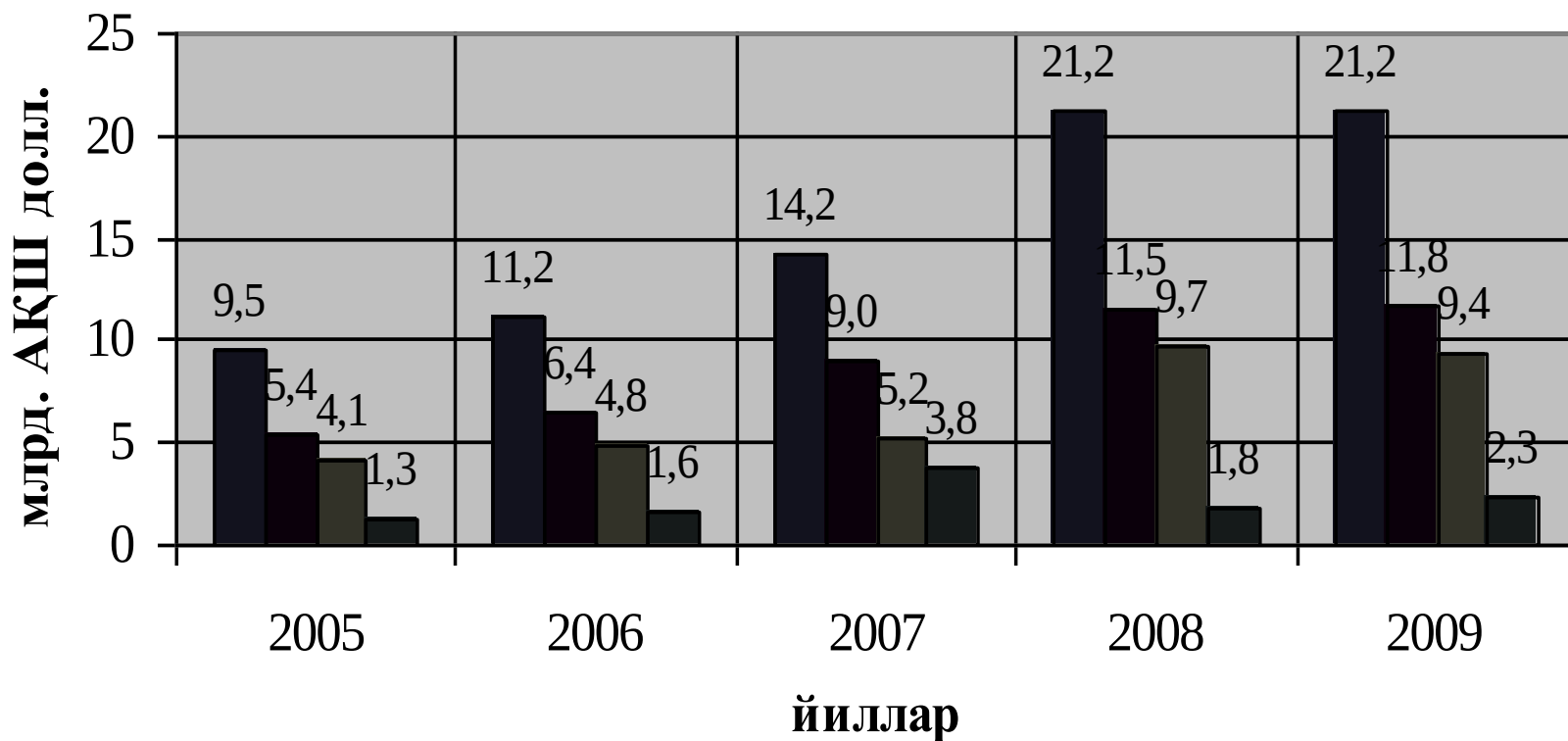
III- BOB. O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING TASHQI SAVDO AYLANMASI VA UNI BOSHQARISH MEXANIZMI.

Mahsulot eksport qiladigan korxonalarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha ko'rilgan chora- tadbirlar natijasida ularning barqaror ishlashini ta'minlashga, 2009 yilda eksport hajmini 2,4 foiz oshirishga erishdik. Bu o'tgan yili tashqi savdo aylanmasini 2,3 milliard dollardan ko'proq ijobiy saldo bilan yakunlash imkonini berdi. Bunday natija, o'z navbatida, mamlakatimiz to'lov balansining ishonchliligi va iqtisodiyotimiz barqarorligini yanada mustahkamlashga imkon beradi.

I. A. Karimov. "Asosiy vazifamiz vatanimiz taraqqiyoti va xalqimiz farovonligini yanada yuksaltirishdir" Toshkent- "O'zbekiston"- 2010 yil

Ўзбекистонда ташқи савдо айланмаси ҳажмининг ўсиши, млрд. АҚШ долл.

■ Ташқи савдо айланмаси ■ Экспорт ■ Импорт ■ Сальдо

- **A.DYULE, Fransiya senatidagi “Frantsiya – Markaziy Osiyo” do'stlik guruhi raisi, senator:**

- **-O'z milliyligi va urf-odatlarini saqlagan holda, O'zbekiston barcha yo'nalishlarda rivojlanishda davom etmoqda. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi bois Markaziy Osiyodagi iqtisodiy vaziyat ham o'zgardi. Biroq O'zbekiston o'zining har tomonlama o'ylangan iqtisodiy, ijtimoiy va bank siyosati tufayli muammoni katta talafotsiz engib o'tmoqda. Ko'plab xalqaro kuzatuvchilar iqtisodiy rivojlanishning o'zbek modelini katta qiziqish bilan o'rganmoqda. Moliyaviy-iqtisodiy inqirozni engib o'tish uchun ko'plab mamlakatlar O'zbekistondan o'rnak olsa arziydi.**

- **(Xalq so'zi, 2009 yil 11 avgust, №157)**

XORIJIY INVESTITSİYALARNING TASNIFLANISH BELGILARI

Investitsiya turlari bo'yicha:

- Pul mablag'lari, bankdagi maqsadli omonatlar, badallar, aksiyalar, qimmatli qog'ozlar;
- Intellectual boyliklar'
- Ishlab chiqarish tajribasi ko'rinishida ifodalanuvchi bilimlar majmui'
- Mulkiy huquqlar;
- Boshqa turdagiboyliklar;

Investorning ishtiroketish shakllariga ko'ra:

- Ulush bilan ishtirok etish;
- To'laligicha investorga tegishli;
- Qimmatbaho qog'ozlar chiqarish yo'li bilan sotib olish;
- Huquqlarga egalik qilish;

Qayta ishlab chiqarish shakllariga ko'ra:

- Yangi loyiha bo'yich ishlash;
- Korxonaning ishlab chiqarish quvvatini oshirish;
- Korxonani qayta tiklash;
- Texnik qayta qurollantirish;

Mablag' qo'yish ob'ektiga ko'ra:

- Moddiy;
- Nomoddiy;
- Moliyaviy;

XORIJIY INVESTITSİYALAR

Investitsiya kiritilgan davriga qarab:

Qisqa muddatli investitsiyalar;
Uzoq muddatli investitsiyalar;

Investitsiya bilan ta'minlanishda ishtirok etishning xususiyatiga ko'ra:

- Bevosita;
- Bilvosita'

Moliyaviy xavf darajasiga ko'ra:

Minimal xavf darajasidagi moliyaviy investitsiyalar;
Xavf tug'diradigan moliyaviy investitsiyalar;

ЭЪТИБОРЛАРИНГИЗ УЧУН

РАҲМАТ!